REIVINDICACIÓ DE *LA MIRADA INGÈNUA*

Francesc Mompó

ESTÀVEM EN UN SOPAR LITERARI QUAN ENTRE clòtxina de roca i calamar de costa em digué: A mi em faria il·lusió que tu participares. En aquell moment vaig sentir com totes les crisàlides de l'amazonia trencaven el capoll i un vol de joguinaires papallones se'm desfermava a l'estómac. Feia temps que en un altre acte de desficis literaris m'ho havia deixat caure, i jo, coneixedor de la seva bonhomia, havia pensat que eren paraules de compromís perquè jo era present quan li ho comentava a un altre poeta; i segurament ho feia perquè no m'hi sentira exclòs. Però no, aquesta vegada no deixava lloc al dubte, m'ho estava demanant de cor.

Jo ja havia participat algunes vegades llegint poemes seus en actes públics i fins i tot li havia dedicat un dels *Homenots* al meu blog (www.1en2.blogspot.com). Però d'açò a fer un article estudi en una revista del prestigi de *L'Aiguadolç*, compartint l'índex amb alguns dels millors escriptors del país, hi havia una bona trossada. Després de remugar-ho moltíssim, i posteriorment d'acceptar-ho, vaig passar a la tercera fase de l'assumpció: sobre què centraria la meva participació? I d'ací a la següent: Vida? Obra en general? Algun poemari en concret?

La primera decisió va venir donada pel record –terme tan estimat pel poeta–. Com que jo conec Jaume des dels anys de La Forest d'Arana, què millor que parlar del poemari que hi publicà en aquella època (octubre del 92). Decidit, *La mirada ingènua*. A més a més, és un poemari que quedà soterrat en els cinc-cents exemplars de tiratge

que se'n féu; segurament restaran amagats en algunes biblioteques públiques i en algunes col·leccions particulars. Cal reivindicar-lo: tant pel paper que està jugant en la poètica de l'autor, com per la seva qualitat.

M'hi llance a la recerca per sant Google i només trobe al respecte un treball que cita l'obra de gaidó, un article a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes signat per Lluïsa Julià, Barcelona 2007. Poca cosa, però en trac la bibliografia datada de Jaume Pérez Montaner; dades que contraste amb l'autor: 1976, *Adveniment de l'odi;* 1978, *Deu poemes;* 1980, *Museu de cendres;* 1985, *L'heura del desig;* 1990, *Prisma* Antologia bilingüe; 1992, *La mirada ingènua;* 1992, *Màscares;* 1993, *Límits;* 1994, *Fronteres;* 1996, *L'oblit;* 2009, *Solatge.*

La mirada ingènua

El títol d'un poemari és ben sovint la primera clau d'interpretació que ens dóna un autor. Ens avança que allò que anem a trobar en obrir aquest llibre és el que hom pot veure des de la ingenuïtat. L'autor vol recuperar la mirada que tenia en la pubertat per poder tornar a llegir el món que l'envolta. Un món que comença a desencisar-lo; com veurem després en el primer poema.

Agafe el poemari i me'l rellegesc unes quantes vegades. Arribe a un parell d'aproximacions que trobe interessants sense ser cap expert en la poètica de Jaume Pérez Montaner: que és el poemari potser frontissa entre dues poètiques de l'autor i està avançant-nos temes que desenvoluparà més tard –o coetàniament– en els poemaris *Màscares, Fronteres i L'oblit*. I que el tractament que fa de l'espai consisteix en un jo poètic que diu que "recordar és morir".

Per què l'espai? Perquè és com si per a pastar aquests records recuperats des de la ingenuïtat, matèria etèria que se li pot escapolir entre els dits, necessitara una post ben sòlida on anar donant-los la forma que necessiten. És per això que ens anirà remarcant contínuament unes isotopies bàsiques que li emmarcaran les coordenades: el cel, la mar i la terra; tres dels quatre elements clàssics: aire, aigua, terra i foc.

Aquest llibre frontissa ens donarà el pas d'un *nosaltres* amb tota l'orientació social i militant –militància que el dugué a passar alguns anys per diverses presons franquistes- d'aquest pronom col·lectiu a un *jo*, que sense deixar d'estar interessat pels canvis socials que s'estan produint a finals de la dècada dels vuitanta i principis

dels noranta vol recuperar també aquell jo personal –potser també influència dels *progres* nord-americans del moment que incloïen als seus curricúlums molts aspectes de la vida personal: gustos, aficcions, passatemps, dèries...–; i amb aquest afany de recuperació necessita anar als records més purs de la pubertat, on la mirada encara no estarà contaminada pel quefer quotidià dels adults –ací podríem veure un cert desencís polític en una societat que està en ple canvi després de la mort del dictador.

La mirada ingènua és una plaquet publicada per La Forest d'Arana (grup i tertúlia poètica de la dècada dels vuitanta i dels noranta que nasqué en el pub Arana i que es traslladà després al clàssic café Lisboa del carrer dels Cavallers de València). El poemari s'obre amb una citació de Wallace Stevens "It was a small part of the pantomime". Era una petita part de la pantomima. Mirem el diccionari: "Pantomima *n f* **1** Espectacle en què l'artista s'expressa tan sols mitjançant gestos, moviments i actituds. **2** Actitud, mímica que acompanya el discurs o que el substitueix i que pot arribar a una simple gesticulació histriònica."

La mateixa citació que el poeta fa de W. Stevens en obrir el llibre ens ajuda en la clau de lectura dels poemes que anem a llegir. Si la pantomima arriba a ser una simple gesticulació histriònica, el que tenim davant no és més que una petita part d'ella; només un bri de tot el que el jo poètic és capaç de sentir. Aquesta citació d'Stevens pertany al 2n vers de la tercera estrofa de "Tretze maneres de mirar una merla" que el nostre autor traduí al català.

> La merla girava entre els vents de la tardor.
> Era una petita part de la pantomima.

Una vegada fetes les "Catorze variacions sobre un paisatge" que tenen l'origen en les "Tretze maneres de mirar una merla" d'Stevens, Jaume Pérez Montaner hi va recollint uns quants poemes que ell qualifica també com a carregats d'ingenuïtat i, junt al primer poema en prosa amb què obre el llibre, conforma el poemari *La mirada ingènua*. Definitivament la plaquet s'estructura de la següent forma: "El color dels records"; "Catorze variacions sobre un paisatge"; "Cançó"; "Presència" i "Biografia".

"EL COLOR DELS RECORDS", poema en prosa escrit al Mareny de Barraquetes l'abril 1992. Escrit front a la mar de Sueca, a l'apartament que hi té l'autor.

Recordar és morir ens diu el poeta; recordar és conscienciejar que hom està morint. I és per això que ens confessa que oblida amb insistència de cec; de qui no vol veure més, de qui no vol dir-los el nom per no donar-los vida. Només recupera retalls de vida antiga, retalls desdibuixats, ombres, fantasmes, silenci, gestos sense paraula. Blanc sobre blanc ens confessa, mort sobre mort els tres elements que conformen l'espai poètic: el cel, la mar i la muntanya. Tot és mort.

Per què els hauria de parlar si no són res, solament són despulles dels seus somnis. És gent que ja no li interessa, que l'han defraudat i els redueix solament a despulles de somni. Anomenar-los seria massa ofrena per a ells; que desapareguen allà on moren els somnis. I amb ells part del pronom *Nosaltres* per recuperar el *Jo*. Al final de la plaquet, en la biografia "real", el biògraf, probablement el poeta Pere Bessó –una de les ànimes de La Forest d'Arana– diu: "Li agrada conrear el seu minúscul jardí". Doncs, a aquest recolliment personal ens estem referint quan parlem de recuperar el *Jo*.

Però vol dedicar el temps –el temps, l'altre gran tema d'aquest poemari- a viure; tot i que siga d'una forma interioritzada, passiva. És el verb escoltar el que marcarà aquesta decisió. I escoltarà els tres elements bàsics, isotòpics dels seu espai: el vent (el cel), la mar i el somriure dels nen entre les branques (la terra). I encara té esperança en el somriure dels nens. Té esperança en una forma més pura de veure la vida. Cal, per una altra banda, remarcar –si més no- el tractament de l'espai en aquest poema: "Camine entre els records", "... la boira que creix enllà dels teus ulls.", "... per l'arena", "Blanc sobre el blanc el cel, la mar i la muntanya.", "Escolte el vent, la mar, el somriure dels nens entre les branques".

Les "CATORZE VARIACIONS SOBRE UN PAISATGE" són catorze poemes de quatre versos en díptic, la majoria d'ells de sis peus i alguns de quatre (L'Alfàs del Pi- Racó de Sant Llorenç, 1990).

Com hem dit anteriorment, aquestes *Catorze variacions sobre un paisatge*, origen del poemari, naixen inspirades en part en les *Tretze maneres de mirar una merla*, que l'autor traduí al català. Recupera un espai servat en la memòria ingènua del xiquet encara pur i que se centra en la badia del penyal d'Ifach fins la platja de l'Albir. És una mirada poètica al record on el tractament de l'espai és interessantíssim; com ho és al llarg de tot el poemari. No és qüestió en aquest article de fer una anàlisi detallada, poema per poema i vers per vers, però com a síntesi d'aquest buidatge podem afirmar, com hem avançat abans, que el tractament de l'espai queda reduït als referents clàssics:

Cel, Terra i Mar. Els mots que aniran conformant-hi les isotopies es distribueixen de la següent manera:

-Cel: sol, ocells, pluja, estrelles, cel, ales, oronella, mussol, llum, blau, buit...

-Terra: terra, serra, arena, ombres, espais, roques, vall, paisatge, serra, petja...

-Mar: badia, mar, escuma, llac, blau...

Tots els elements isotòpics que van conformant el paisatge poètic adquireixen en aquestes curtíssimes composicions la vaguetat i l'abstracció amb què es van construint aquests records. El poeta necessita la solidesa del que és bàsic per se per a poder anar encabint els records, les mirades ingènues i que no s'esvaïren només posar-hi la mirada, només pensar-les. És aquest sistema tridimensional del cel, la mar i la terra el que li permet al jo poètic recuperar un món púber i plasmar-lo en la bellesa d'aquestes catorze composicions.

Aquest poema catorze vegades variat fou recreat entre L'Alfàs del Pi –lloc de naixença de l'autor– i el Racó de Sant Llorenç (Benimaclet; l'Horta) –lloc de residència. Tots dos ben prop de la mar; davant de la mar.

El poema "CANÇÓ" queda distribuït en tres estrofes de cinc versos de sis peus cadascun d'ells (València, 1989).

Amb paraules de l'autor, probablement aquest siga el poema més ingenu de tots. Tant és així que el recupera d'uns anys abans (1989), està escrit en un lloc distint –si més no referenciat a València i no al Racó de Sant Llorenç, i l'incorpora al recull de *La mirada ingènua* perquè s'hi adiu moltíssim. De fet, la gènesi del títol de tota la plaquet surt d'aquest poema. El jo poètic vol recordar una experiència fugissera

Com un vol de gavines,
llavis, cabells, somriures.

quan

Perdut per viaranys
em quedaré en la nit
d'uns ulls miops i grisos.

També ací, com no esperàvem d'altra manera, el *locus amoenus* del poema s'encabeix en els elements bàsics de Terra (camins entre maragdes i or), Cel (vol de gavines, llavis...; sota la pluja llarga...) i Aigua (un llac...).

Jaume Pérez Montaner

LA MIRADA INGÈNUA

La Forest d'Arana

“PRESÈNCIA” és un poema de quatre estrofes (6, 8, 4 i 5) de sis peus cada vers (Liverpool, març 1991), que té la seva gènesi en una estança de poc més de dues setmanes que l’autor fa, enviat per la universitat de València, a una universitat d’Anglaterra per impartir un curs i per aprofitar la circumstància per crear les bases del que posteriorment han estat les beques Erasmus. Com a anècdota esmentaré que Jaume Pérez em comentà que el pagament sobre el paper encara li’l feren amb ECUS –aquella unitat monetària europea non nata–.

També al llarg de “Presència” podem resseguir els tres espais esmentats: Aigua (“el riu dels teus llavis, / l’escuma del desig”, “l’aigua clara dels teus ulls”). Cel (“ales caigudes”,”remor / del vent càlid d’estiu”, “el núvol / del somni”, “la pluja de bronze”,” un ocell creua el cel”). I Terra (“el temps com una roca / imposa la presència / de records impossibles”).

“BIOGRAFIA”, finalment, és un poema en prosa (Racó de Sant Llorenç –sa casa de Benimaclet–, abril 1992).

La peça que tanca la plaquet és un poema ben curiós i d’una gran originalitat. És una biografia enfocada des d’una òptica peculiar. Jaume em comentava que de les diverses coses que s’havia emportat de la llarga estança americana (1969-77). Una era la manera com els *progres* del moment plantejaven els seus currículums des d’un humanisme quotidià que anava més enllà de l’oficialitat dels títols meritoris: què feien amb els fills els diumenges, on els agradava passar les vacances, quina literatura llegien... i tot un seguit de retalls de vida personal que ajudava a conèixer millor l’aspirant. Doncs bé, el que fa ell a l’hora de presentar-nos la biografia és obrir-nos el record repassant diversos espais, tan de propis i identificables com de comuns, que per a ell han estat molt significatius; i sempre que la memòria ingènua li ho reclama els adjectivitza subjectivament.

La mar, el Puigcampana, carrers secs i polsosos de l’estiu, l’Aitana, la font del Partagàs –una font de muntanya, no recorda ben bé si a Benifato o a Benimantell–, el Molinell –un riuet–, l’era Onisa, el barranc del Cint, carrers de l’alba –adolescent o infant–, ciutat ofegada entre muntanyes –Alcoi–, carrer sant Llorenç, sant Nicolau i sant Nicolauet, el Parterre, el Viaducte.

Després reflexiona sobre aquell temps i el temps viscut per concloure que “Tot és, al capdavall, només un prisma, un resum de memòries trencades o són potser les màscares que amaguen als meus ulls les infinites fronteres del silenci.” Afig encara alguns llocs més de la seva estada americana: “Potser el verd de l’illa em seduí,” una

illa canadenca –potser fóra Saint John Island, em deia– que veié des de l'avió quan volava a Vancouver. O "les ciutats de noms polsosos" en la immensa planura americana per on passaren conduint en diverses ocasions. I al final parla d'"una terra que vols i que no és teua" –el País Valencià.

La mirada ingènua, un poemari que clama per eixir del plec de les prestatgeries que l'acullen goludament, fill d'exigu tiratge; un poemari que mereix ser conegut per més gent; un poemari que cal reeditar i posar a l'abast de tothom interessat.